

Az öröklét kapcsolatai.

„Midőn az ember földén megjelent,
Jól beruházott *déskamra* volt az:
Csak a kezét kellett kinyújtani,
Hogy készen szedje mind azt, a mi kell.
Költött tehát meggondolatlanul,
Mint a *sajtféreg*, s édes mámorában
Ráért regényes hypothesisekben
Keresni ingert és költészetet.
De már nekünk a legvégső falatnál,
Fukarkodni kell, általlátva rég,
Hogy *elfogy a sajt és éhen veszünk*.
Négy ezredév után a nap kihül . . .
Növényeket nem szül többé a föld. . .“ stb.

Igy írja le Madách a természettudósok okoskodásait *földünk* és az emberiség szomorú jövőjéről. De hogy ő más véleményen volt, mutatja magasztos műve azon része, hol így szól az Isten az embernek :

„Ne kérd a titkot, mit jótékonyan
Takart el istenkéz vágyó szemedtől,
Ha látnád, a földön mulékonyan
Pihen csak lelked s túl örök idő vár :
Erény nem volna itt szenvedni többé :
Ha látnád a por lelkedet felissza :
Mi sarkantyuzna, nagy eszmék miatt,
Hogy a mulópercz élvéről lemondj? . . .“

Flámáron még erősebb vonásokkal írja le a föld utolsó katasztrófáját, midőn a lét csak az *aequator vonalain* lideregy s az akkor élő emberfaj, *De Candellenak* nézete szerint a *kaukazusi* és a *kinai faj* Párist, Berlint, Bécsset, Londont és a mi viruló Budapestünket is a jégtömbök alatt eltemetve keresi, mint a most élők a vulkán borított Pompeit és Herkulánumot. Aztán az *aequatornál* meglevő falatka sajt is teljesen *elfogy* a teljes *elfagyás* által s az utolsó kukucz, vagyis a Petőfi utolsó embere busan fogja kérdezni :

„Mi az fölöttem? ég, vagy sirbolt?
Igen sirbolt, a melyben a föld,

Ez óriás koporsó fekszik.
 És ott fejem fölött az a fény :
 A nap? . . vagy a sirbolti lámpa?
 Igen sirbolti lámpa, melynek
 Bágyadtan pislogó sugára
 Sötéttségét a siri éjnek
 Halvány piros sárgára festi . . . “

Én ettől a rettenetes katasztrófától nem félek, mert az soha sem fog bekövetkezhetni. *A természet törvényei az öröklét kapcsolatait tüntetik fel.*

A természetben kapcsolatos minden. Ok és okozat az örökváltozásban: az örök létezés valóságának nyilatkozatai.

A természettudósok azt állítják, hogy évezrek mulva elfogy a só és izetlenné válik élelmünk; elfogy a vas és azzal az ipar egy nagy része örökre megszűnik; elfogy a kőszén és a gyárak, vasutak stb. megállanak.

Oknélküli félelem: öröklés s enyészet minden! De ha elfogynának és megsemmisülnének — só, vas, kőszén: az elfogyás alkalmával az emberiségnek azokra már nem lesz szüksége, mivel az *akkori szükségletre új anyagok fognak rendelkezésre állani . . .*

A légkör, a víz és a hő, az óriás laboratórium, e három örökmunkás laboránsa, az állati, növényi és állati élet örökös anyagcseréjével és átváltozásaival a megsemmisülni látszó anyagokat új alakulásra kényszerítik a természet megszabott törvénye szerint, s a mi eltérésnek látszik épp az is a törvényszerűségről beszél. Vagy is az okozat hirdeti az ok, vagy okok következményeit.

A tengerek medrei a jövő évezrek só és vasbányáinak bölcsői . . .

Csak a kőszén ujjaalakulása ösmeretlen még a tudomány előtt, mert ez idővel csakugyan olyan alakban, mint most fordul elő: *elenyészni látszik . . .* de azért a gyárak és vasutak meg nem állanak, mert a villanyerő már is nélkülözhetővé teszi a kőszénen. Hát a folyamatok óriási erői nem állanak-e az emberi akarat és ész rendelkezésére? . . .

A víz látszik hivatva lenni az elfogyó kőszén kipótlására, helyettesítésére, mert a víz a legjobb tüztartó anyag, mely éleny és könnyből áll (H²O). E tüzelő anyagnak egymástól való szétválasztása már ismeretes rég s ha majd e két elem kevesebb költséggel lesz szétválasztható: világítás, fűtés és sok minden egyéb meg fog változni az emberi társadalomban Bernstein szerint.

A tengerek medreit azért mondtam a jövő évezrek só és vasbányái bölcsőjének, mert ezekben ring mindkettő ujjaalakulása . . .

A most meglevő sóaknák évmilliók mulva csakugyan kifognak, mert a mit szüntelen fogyasztanak, a terjedelem nagysága ellenére el kell fogyni. De ez csak látszólagos elfogyás. Mert megemésztheti ugyan ember, állat és növény, de az ismét felszínre kerül a *kiválás által* s a váladékot a záporok a patakokba, folyamokba s a folyamok a tengerek medreibe hordják, a hol az lerakodik, *megtisztul* s mint új sótelepek a jövő évezrek *sóaknái* lesznek . . .

A tengerek medrei így lesznek a jövő évezrek *vasbányái bölcsőjévé is*.

A *korálok* milliárdjai, valamint a multban, ugy a jelenben is: elenyészttökkel mészsziklákat alkotnak. A tengerek medreiben továbbá agyag és palarétegek alakulnak a lerakodás által. Már pedig az *aluminium* a mész, pala és agyagnak *főalkatrészét teszi*.

Például pusztán az agyagban 30% aluminium rejlik. Ugy lovastam, hogy Párizs, Franciaország e roppant városának épületei, legnagyobb részben *ily korálsziklákból* kivágott kövekből vannak felépítve. Csak ez az egyetlen város mennyi aluminiumot rejt magában? Egy egész vasbánya a jövő számára! . . . S ha Peru és Kalifornia utjait fölbontották az arany kedviért, mert az oda hordott fvényben több aranyat leltek, mint a kimerült bányákban: miért ne lehetne Párizst is az aluminium kedviért bányászni, majd ha a vas nem léte előállana? . . .

Ettől azonban nem lehet félni, mert földünk anyagának legfőbb részét agyag és mész kőzetek teszik.

Különben is, mint a földmives a buzát, ugy termeli meg a természet a maga törvényei szerint az aluminiumot.

S ha már a tenger munkásai, a korálok e parányi, csaknem oknélkülinek látszó állatocskák, ily hasznos munkát végeztek és végeznek *öntudatlanul* is a jelen és jövő emberiség számára: ki ne látná az öröklét kapcsolatait a természet szent törvényeiben? . . .

Az aluminiumot éppugy lehet használni, mint a vasat, sőt erősebb és nemesebb fém amannál, mert a rozsdá nem bántja és tartósságára éppen azért sokszorosán felülmulja a vasat. Gazdasági eszközöket, ekét, pántot, patkót stb. készítenek belőle s mivel a vasnál sokkal könnyebb, pipere eszközökre is használják. Dohány és bürnót szelenczét, valamint órát és pennát, már rég gyártanak belőle. Sőt, ujabban még hajót is készítenek aluminiumból.

Az elfogyni látszó vasat ime miként alakítja át a természet parányi állatocskák által *nemesebb fémmé*: aluminiummá?

Az öröklét e kapcsolatai minden anyag összetételénél, felbomlásánál és újjáalakulásánál szemlélhetők.

Nézzük a levegő *élenynyét*, miként változik át az állati élet belehellésével szénsavvá és a szénsav a növényi élet belehellésével miként szabadul fel ismét élenynyé. Ime, az öröklét kapcsolatai! A változásban az ujjáalakulás! A mi meg van, meg nem semmisülhet, csak átváltozik.

Hogy szemléltetőbbé tegyem jelen értekezésemben *az öröklét kapcsolatait*, idézem egy lap számára még 1883-ban írt czikkem ide találó részét a *vizről*, melyben az anyag meg nem semmisülését a *viz örökváltozásai*ban leginkább láthatjuk.

A víz, mint minden anyag: *örökéletű*. Elváltozik, forog, keveredik, sül, fő, majd léghparányokká oszolva rohan a szelekkel, de mindezek ellenére végkifejlődéseiben ismét mint iható kristály tiszta víz áll elő . . .

Könyharmat gyanánt felesillog a szempillákon, mint az öröm, vagy fájdalom hirnöke; majd mint villámrejtő *sötét felhő* megjelenik a magasságban, elfödve a nap aranysugarait. Jelen van a kék láng-hevében, mint az embrió egyik alkatrésze.

Most *habjaiban* aranyhalak viczkáncdoznak, majd undok ázalékok hemzsegnék. Most *fodraival* enyelegve játszik az illatos szellő, az ég kék boltozatát tükrözve vissza; majd szennyes *hullámaival* a vihar kél csatára s az alvilág szürnyeit tünteti fel titáni harczában.

Most vitorlás hajók szeldelik, majd a vihar szánt rajta s „vet belé halálmagot.“

Most *köd, pára* alakjában fojtogatja a tüdőt, majd *csöppjeiben* felfogva a nap sugarait, gyönyörködteti a szemet a *szivárvány* szinvegyületeivel . . .

A víz örök körforgásnak van alávetve, de éppen e körforgás biztosítja létezésének örök fenmaradhatását . . . Szemmel látható, s csaknem kézzel fogható e körforgásban az öröklét kapcsolata.

Azt a pohár vizet, melylyel szomjuságunkat kioltjuk: ezer meg ezer izben élvezték már előttünk élő emberek és állatok, és milliószor, meg milliószor fogja ismét élvezni az utánunk születő generatio . . . vagy tán még mi magunk is számtalanszor fogjuk szomjunkat kioltani vele ujjal . . .

A gyengébb idegzetűek tán megborzadnak s a fenebbieket tudva utálattal viszik ajkaikhoz, kényszerűségből, az üdítő csöppet. De a víz arról nem tehet . . . Az tovább folytatja bámulatos körforgását.

Most mint a büszhödt *mocsárok alkatrésze*, vagy mint *bontóerő*

hullák és korhadványok rothadásainál jelentkeznek, majd az emberi, állati és növényi testben mutatkozik, mint *vér, nedv és testrés.*

Kenyérsütésnél liszttel vegyítve, mint *tápszert* kinálkozik. Gipszszel vegyítve, mint *ásvány* fordul elő. A szivben, mint *érzés*, az agyban, mint *gondolat*. Hiszen a természettudósok állítása szerint az agy állományának $\frac{3}{4}$ -ét teszi.

Ott reng a virág kelyhében, ragyogva a nap arany sugáraitól, mint *harmatcsepp*, aztán megjelenik a forróság és munka által elgyötört testen, mint alkalmatlan izzadvány, vagy *veríték csepp*. . . — Ez az utóbbi épp oly harmatozása az állati, mint az előbbeni a föld testének.

Ha a föld központi melegétől felforraltatik, mint *gőz*, feszítő erejével megrázza a földet lábaink alatt és földrengést okoz, vagy borzasztó erővel felemeli a föld roppant kebelét s tűzhányó hegyeket képezve a megolvadt és elégett ásványrészeket *láva* és hamu alakjában, az olvadatlan maradt szikla tömbökkel együtt — óriás erővel dobálja ki. . . Ha kazánban változtatjuk a vizet *gőzzé*, mint megfékezett mesebeli sárkány ragadja, röpi a Fulton erőműveit.

Ha a nap melege alakítja *gőzzé* a vizet, minden vegyületekétől, salakjától megtisztulva, mint meleg és könnyebb test, a hidegebb levegő rétegein, a physika törvényénél fogva, feltör a magasban s ott *szeszélyes felhő-csoporttá* alakul. A felhő-csoportok a levegőhullám-szárnyain repülnek, szállnak, mint drága kincsekkel megterhelt hajók, hogy a kívánt révpartnál kikötve, az eltikkadt föld kebelét megenyhítsék.

A víz a felhőkből aláhull, mint *permete*, vagy csendes *eső* áldást hozólag; mint huzamos *zápor* és *jégvihar* rombolólag, kártékonyan, dörgés és villámcsikázás kíséretében; mint *dara*, vagy *hó* szeszélyes változásban. Azonban mihelyt a földszinét érinti, ismét megkezdí körforgását, vegyül, hat, munkál éltetőleg, gyilkolólag, szép és rut feltünéseiben, míg ismét a nap sugarai által megtisztul, destillálódik, hogy örök változásaiban *változhatatlan* maradjon.

Ime az öröklét kapcsolatai mily szembeötlők a víz körforgásában!

Éppen e kapcsolatokból következtetem, hogy sem a nap örökre kialudni, sem a föld megfagyni nem fog. Én egy szerves összefüggést sejtek a nap rendszerében! . . .

A nap kiszolgáltatta földünknek, mi lételének feltétele, a hőt és világosságot. Földünk és a többi csillagok megadják a napnak a mi hő és világosság előállítására a napnak szükséges.

Ez ugyan még most csak egy általam tett feltevés, de sejtem, hogy egykor a tudomány igazolni fogja e feltevést.

Hiszen kapcsolatot látok én valósággal is az égi testek egymáshatásában. A tengerek és folyamok apályát és dagályát a természet tudomány a hold földünkre való hatásának tulajdonítja. Aztán az is tény, hogy mikor a hold és a föld legközelebb vannak egymáshoz, némely folyamok iszonyu hánykolódással *részra felé rohannak*.

A nap kitörései pedig légköri változásokat idéznek elő földünkön. *Ezek az öröklét mind meg anyai kapcsolatai.*

S mikor mindezeket elgondolom, önkénytelen teszem fel a kérdést magamban: ha az anyag és erő megsemmisülhetetlen, hát *az ember, ki anyag és lelki erőből áll: megsemmisülhet-e?*

Lehetetlen! . . .

„Örök s végetlen e habarcz világ.
Nem veszhet el belőle semmi sem.
Minden mi meg van: meg volt, megmarad.
Elváltozunk, forgunk, keveredünk
E nagy kazánban sülvé, fővé, majd
Láthatlan légharanyokká oszolva;
Rohanva a szelekkel, megpihenve,
Suttogva busan földieknek
Megfejtethetlen, tulvilági nyelven,
Zokogva rablétünk panaszait:
Hogy lenni, lenni kell szünetlen;
Hogy *nem örök a sír, nincs benn' örök
Nyugalom, s nem menhely az, csupán
Szemfényvesztő: csalárd sülyesztő
A világ egyetemnek szinpadán*“ . . .

RÉDIGER GÉZA.

Urvacsorai beszéd husvétkor.

„Te is a Názáretbeli Jézussal való.” Ő pedig megtagadá, mondván: „Nem ismertem őt s nem is tudom mit mondasz.” És mikor ismételve mondanák: „Bizony ő közülök való vagy, mert Galileabeli vagy és a te szólásod is hasonló”, ő kezdte átkozódni és esküdözni, mondván: „Nem ismertem az embert, a kiről szólotok.” És mikor kiment volna, ismételve hallá a kakas szólását és nagy keservesen sira. — Péter apostol megrázó története.

A Jézussal lenni, őt Galilea szép mezőin követni, hol virágok illatoznak, s szellők szárnyai viszik a halmok felett az ajkiról elszálló fenséges igazságokat, s a völgyek liliomai susogják tovább, mint szelid, lágy zenét, az édes, mennyei hangot; és aztán mikor beborul, mikor az idő majd másra fordul, mikor viharzik a kinszenvedés drámája és vetődik elborítással fenyegető nagy vész hullámokba: őt megtagadni, az igazat, a kiről szólnak, meg nem ismerni és e tagadás rémítő nehéz súlyát, mint egy földre nyomást a lelkiismeretben egyszerre érezni és kimenve keservesen, nagy keservesen sírni: ez Péter apostol története.

A Jézussal lenni, az isteni ígéket mennyezetes templomban hallgatni, hol szabadon terjed a hang, s nyugalom-lakta oszlopcsarnokok visszhangozzák a lelkeket megragadó idvezítő tant; s az igaznak, a jónak, a szentnek eme legtisztább hangjait az érzések árján keblünkben, mint felbuzdulást, tovább zsongani, a Jézussal lenni; és aztán mikor egyszerre az érdek és önzés szelei jönnek s fergegbe elétörnek, mikor a felbőszült szenvedély villogó fegyverei rohannak ostrommal az igazság és szentség templomának: egyenként elszéledni, az igazat és szentet nem ismerni akarni, megtagadni s keresni a vész elől a rejtekhelyet, hová menekülni lehessen, s az igazat, a szentet a világ csufoltatásainak, gyaláztatásainak átengedni, szomorú végzetes sorsára hagyni: ah! nem egyszer ismétlődő történet.